

1.1. Osmanlı'nın Buhran Yılları: Duraklama Dönemi Osmanlı Devleti 1299'daki kuruluşundan itibaren sürekli olarak değişen ve gelişen bir dinamizm içinde oldu. Bu dinamizm, 15. yüzyılda kendine has ve özgün bir Türk-İslam medeniyeti sentezini ortaya çıkardı. Özellikle 1453'te İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı'nın Avrupa siyasetinin belirleyici aktörlerinden biri olduğunda kuşku yoktur. Balkan ve Orta Doğu coğrafyasındaki fetihler iki asır içinde Osmanlı'yı güç ve teşkilat bakımından tarihin kaydettiği en büyük imparatorluklardan biri hâline getirdi. Üç kıtada sağlam temeller üzerinde yükselmiş bir imparatorluğun çöküşü ise hiç kolay olmadı. Osmanlı'nın tarih sahnesinden çekilmesi pek çok iç-dış etkenin bir araya gelmesi ve sancılı bir sürecin sonunda gerçekleşti. Genel olarak kabul edildiği üzere Osmanlı Devleti 17. yüzyıl başlarında Duraklama Devri'ne girmiş bulunuyordu. Bazı tarihçiler duraklamanın Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın 1579'da ölümünden sonra başladığını ileri sürmektedirler. Yorumlar farklı olsa da 16. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı devlet sisteminde ve sosyal yapısında ciddi aksaklıkların yaşandığı görülmektedir. Bu husus, dönemin devlet adamları ve âlimleri tarafından da çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Fakat genel kanaatin aksine iç ve dış sorunlara rağmen bu süreçte toprak kazanımları sürmüştür. Bu nedenle 17. yüzyılın sonlarına kadar yaklaşık bir asır devam eden bu dönemi buhran veya bunalım devri olarak değerlendirmek de mümkündür. Kanuni Sultan Süleyman saltanatı ardından II. Selim (1566-1574) döneminde Osmanlı Devleti, Haçlı güçleri karşısında İnebahtı Deniz Savaşı'nı kaybetti (1571). Bu mağlubiyet Sokullu Mehmet Paşa'nın gayretleri ile Akdeniz'in stratejik adası Kıbrıs'ın fethi tamamlanarak unutturulmuştur. Devletin toprak kazanımları 1574'te Tunus'un, 1578'de Fas'ta kazanılan el-Kasrû'l-Kebir zaferiyle sürmüştü ve Osmanlı egemenliği Kuzey Afrika'nın en batı ucuna ulaşmıştır. Bu arada 1578'de başlayan Osmanlı-Safevi (İran) savaşı 12 yıl sürmüştü ve Osmanlı'nın doğu sınırı Hazar Denizi'ne kadar ulaşmıştır. Görüldüğü gibi 16. yüzyılın sonlarında Osmanlı büyümeyi sürdürmektedir. 16. yüzyıl sonlarında Osmanlı geleneksel doğu-batı siyaseti yanında Kuzeyden gelen ciddi bir tehditle de uğraşmak zorunda kalmıştır. 1594'ten itibaren başlayan Kazak (Kossak) saldırıları bir süre sonra bunları destekleyen Ruslar ile çekişmeye dönüşmüştür. Rusya ile Karadeniz'de başlayan ve Balkanlar ile Kafkasya'da süren şiddetli mücadeleler son üç asır boyunca Osmanlı'yı yıpratın en önemli etken olacaktır. Osmanlı, Avrupa'daki en önemli rakiplerinden olan Avusturya ile 1593 yılından itibaren sürdürdüğü savaşı 1606'da imzaladığı Zsitvatorok Antlaşması ile sona erdirdi. Bu arada Avrupa'da yeni dengeler oluşmaktaydı. 1618'de Protestan ve Katolik pek çok devlet arasında başlayan Otuz Yıl Savaşları, 1648'de imzalanan Vestfalya (Westphalia) Antlaşması ile sona erdi. Böylece Avrupa'da ileriki yıllarda Osmanlı'yı olumsuz etkileyecek yeni dengeler ortaya çıktı